

“RÜZGÂR KANATLI ATLILAR GİBİ GEÇTİ HAYAT!” (*)

İçerde ve dışarda Nâzım'ın şiirlerine duyulan ilginin temelinde maruz kaldığı baskıya, mahpusluğa ve sürgüne karşı geliştirdiği politik cesaret ve mücadeleyi evrensel bir duyarlılıkla, insancıl bir özle, hayata bağlılıkla bir büyük şiirsel söyleme dönüştürebilmiş olmasıdır. Yaktığı meşale ölümünden sonra da yurtiçinde pek çok yazarı, şairi derinden etkilemeye devam etti.

Ölümünden iki yıl kadar önce 1961 yılının 11 Eylülünde Doğu Berlin'de yazdığı “Otobiyografi” adlı şiirinde şiirlerinin Asya'da, Avrupa'da, Afrika'da, Amerika'da basılıp okunabilirken kendi anadilinde okunamamasına dair sitemini şu dizelerle dile getirir:

*“yazılarım otuz kırk dilde basılır
Türkiye’de Türkçemle yasak”*

Oysa onun en büyük isteği “Dünyanın en güzel dillerinden biri ve belki de en başta gelenlerinden olan Türkçeyi severek yazmaktır.” Bir mektubunda şöyle der: “Dünyanın en iyi insanlarından olan Türk halkının ve dünyanın en güzel dillerinden biri ve belki de en başta gelenlerinden olan Türk dilinin yabancı ülkelerde tanınmasına vesile olabilmek ömrümün en büyük zevci ve şerefi olur. Bir köylü toprağını ve öküzünü, bir marangoz tahtasını ve rendesini nasıl severse ben de Türk dilini öyle seviyorum.”

Bir yandan sitem dolu bu dizeleri okurken öte yandan şairin yakın dostu, arkadaşı, *Babi Yar*'ın yazarı Sovyet şairi Yevgeni Yevtuşenko'nun 1986'daki Ankara ziyareti sırasında edindiği izlenimleri okumak hepimiz için ayrı bir üzüntü kaynağı olsa gerek: “1986 yılında Türkiye'yi ilk kez ziyaret ettiğimde Ankara'daki

Yazı
İbrahim BERKSOY (ME'91)

Zekeriya Sertel'in Resimli Ay dergisinde 1929-1930 arası birbiri ardına yayımlanan yenilikçi şiirler dergi okurlarının hemen ilgisini çeker. Yine Resimli Ay'da eski şiire karşı bayrak açan “Putları Kırıyoruz” kampanyası geniş çaplı tartışma ve polemiklere yol açar. Bu kampanyayla Türk şiiri kendisine yeni bir ses, yeni bir soluk arar. “Sesini Kaybeden Şehir”, “Kerem Gibi”, “835 Satır”, “Güneşi İçenlerin Türküsü”, “Salkımsöğüt”, Bahri Hazer”, “Açların Gözbebekleri”, “Jokond ile Si-Ya-U”, “Gece Gelen Telgraf”, “Benerci Kendini Niçin Öldürdü”, “Taranta Babu'ya Mektuplar”, Şeyh Bedreddin Destanı” gibi söylenecek sözü olan, siyasal içerikli şiirler elden ele dolaşır.

Dönemin tutucu yazarları, şairleri başka dünyaların şarkılarını söyleyen bu yenilikçi şiirlere ateş püskürürler. Savcılar durumdan vazife çıkarıp şairi aleyhine dava üstüne dava açarlar. Kimi yenilikçi şairler ve özellikle de yeni şeyler okumak isteyen okurlar yeni şiirin bu sesini ilgiyle izlerler.

Dış dünya da bu yenilikçi şiire ilgisiz kalmaz. Amerikan kitap dergisi Bookman, daha 1932'de Nâzım Hikmet'e sekiz sayfa ayırarak Nâzım'ı okurlarına “Yeni Türkiye'nin şairi” olarak tanıtır. O yazıda Nâzım'ın şiirleri üzerine övgü dolu şu satırlara yer verilir: “Nasıl Byron esmer güzelliği ve romantik kötümserliği ile on dokuzuncu yüzyıl şairinin bir sembolü idiyse, Nâzım da çakmak çakmak mavi gözleri, dünyaya ve insanlara olumlu bakışıyla yirminci yüzyıl şairinin simgesidir.”

Dönemin önde gelen şairleri Nâzım'ın şiirlerine ilgi gösterirken Nâzım da dünya şiirini, yazını yakından izliyor; kültür, sanat, edebiyat dünyasının temsilcileriyle olabildiğince görüşüp konuşuyordu.

(*) Salkım Söğüt Şiiri'nden

kitapçıların raflarında Nâzım'ın tek bir kitabı bile yoktu. Sorular sorduğum Türk öğretmenler ve öğrenciler Nâzım'ın adını hiç duymamışlardı." O yılların tanığıyım. ODTÜ'de öğrenciydim. Yevtuşenko Ankara'da Cumhuriyet Kitap Kulübü'nde şiirlerini okuyacak dediler. Yağmurlu bir gündü. O gün Yevtuşenko, Cumhuriyet Kitap Kulübü'nün önünde yağmur altında bir avuç azınlığa şiirlerini okudu. O gün orada olduğum için bahtiyarım. Bir anlamda dönemin ağır koşullarının bir sonucu olarak yaşanan o geçici ilgisizlik günleri elbette ki gelip geçmiştir. Sel gitmiş, geriye kum kalmıştır. Sitem dolu satırlarının ardından Yevtuşenko, Nâzım için şu övünç dolu satırları yazar: "Kendi ülkesindeki yetkililer Nâzım'ın unutulmasını sağlamak için ellerinden geleni yaptılar, ama başaramadılar (...) Nâzım gibi insanlar nerede olurlarsa olsunlar, hiçbir zaman yabancı değillerdir: yürekleri uluslararası pasaportlarıdır onların. Nâzım'ın tarihte oynadığı rol, onun için önceden yazılmıştı. Bir tek, böyle önceden yazılmış bir rol dâhice oynanabilirdi."

Yevtuşenko'nun Nâzım'ın ardından yazdığı "Nâzım'ın Yüreği" adlı şiiri her daim aklımızdadır; tıpkı Pablo Neruda'nın yazdığı "Güz Çiçeklerinden Nâzım'a Çelenk" şiiri gibi... Tıpkı Ege'nin karşı yakasından Yannis Ritsos'un seslenişi gibi:

*"Nâzım
sen bizi öyle çok sevdin
biz seni öyle çok sevdik ki
ön adınla çağırır herkes seni
herkes sen der sana
Fransa da Rusya da Yunanistan da
Aragon da Nâzım
Neruda da Nâzım
ben de Nâzım
özgürlük ki adlarından biridir senin
o senin en güzel adın
Merhaba Nâzım."*

Sağlığında, özellikle dünya barışına yaptığı katkılar dolayısıyla pek çok şairle, yazarla, aydınla, eylemciyle tanıştı, onlarla görüş alışverişinde bulundu Nâzım. Picasso, Ilya Ehrenburg, Louis Aragon, Pablo Neruda, Sartre... Uzaktan uzağa mektuplaştığı Ernest Hemingway ve Paul Robeson...

Nâzım'ın şiirlerinin, eylemlerinin uluslararası yankısı, Pablo Neruda'nın deyişiyle, "şiirin boşuna yazılmış olmayacağı" değerli bir kanıttı. Öyle ki dünya barışına bir katkı olsun diye Nâzım'ın günümüzde en bilinen şiirlerinden "Kız çocuğu" adlı şiiri folk şarkıcısı Pete Seeger tarafından "Kapıları Çalan Benim" adıyla besteleniyor, 1960 yılında Amerika'da Columbia tarafından plaklaştırılıyordu. Bizde de Zülfü Livaneli aynı evrensel duyarlıkla bu şiiri şairin anadilinde besteleyip seslendirmişti. Benzer şekilde Nâzım'ın "Japon Balıkçısı", "Bulutlar Adam Öldürmesin", "Stronsium 90" ve "Umut" adlı şiirleri de 50'li, 60'lı ve daha sonraki yıllarda dünya barış hareketlerine söz oldu, ses oldu, bestelendi ezgi oldu, dalgalandı bayrak oldu...

Ömrü boyunca şiir yazmış, roman yazmış, masal yazmış, tiyatro oyunu yazmış, sinema senaryosu yazmış, gazete ve dergi yazıları yazmış, sanat ve edebiyat üzerine makaleler yazmış, aşk ve hasret dolu sayısız mektup yazmış, radyo konuşmaları yapmış, uluslararası barış ödülüne layık görülmüş çok yönlü bir sanat ve edebiyat adamı olarak Nâzım'ın söz ve eylemi ulusal ve uluslararası kamuoyunda geniş yankı bulmuş, yazdıkları elden ele dolaşmıştır. 3 Haziran 1963'teki ölüm haberinin ardından dostları Louis Aragon, Pablo Neruda, Jean Paul Sartre, Anna Seghers, Yevgeni Yevtuşenko, Yannis Ritsos ve daha pek çok yakını, dostu, arkadaşı övgü dolu sözler söyledi. Aragon'un önerisiyle Nâzım'ın anısına saygı olarak onun otobiyografik özellikler taşıyan romanı *Yaşamak Güzel Şey Be Kardeşim* Paris'te Fransızca olarak yayımlandı.

Aşk ve hasretle geçen bir ömür... Uzun sürmüş bir yüzyılın yorduğu, yıprattığı bir yürek... Bırakalım son sözü şair söylesin:

*"Çok yorgunum, beni bekleme kaptan.
Seyir defterini başkası yazsın,
Çımarlı, kubbeli, mavi bir liman
Beni o limana çıkaramazsın..."*

